

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Л.М. Васільєва
д.держ.упр., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Функціонування господарської системи в аграрній сфері, як і в будь-яких інших сегментах економіки за умов всеохоплюючого впливу конкурентного ринку, забезпечується інноваційною активністю економічних суб'єктів. Саме тому інноваційна діяльність є визначальним фактором успіху підприємницьких структур. Аграрно-господарська підсистема національної економіки потребує ефективного використання існуючого освітнього й наукового потенціалу, інноваційних технологій. Зазначені складові інноваційного процесу можуть бути реалізовані лише за умов запровадження відповідних форм та методів інноваційної діяльності. Вони є складовими національної інноваційної системи, яка включає дотичні до інноваційної діяльності інститути та інституції, покликані забезпечити розбудову конкурентоспроможних виробництв [7, с.119].

Пріоритетними напрямками інвестиційно-інноваційної політики держави в аграрному секторі є створення умов для переходу економіки регіону до інноваційно-інвестиційного розвитку: підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції шляхом впровадження європейських стандартів якості, вдосконалення та оновлення асортименту відповідно до попиту споживачів; підвищення ефективності роботи сільськогосподарських підприємств за рахунок модернізації та введення нових виробничих потужностей; зростання обсягів продукції експорту; забезпечення нарощування випуску продукції, що сертифікована за світовими стандартами [5, с.247].

В аграрній сфері слід виділити такі методи державної інноваційної політики:

- перенесення, який полягає у використанні наявного зарубіжного науково-технічного потенціалу в аграрній сфері через закупівлю ліцензій на високоефективні технології для освоєння виробництва продукції нових поколінь;
- запозичення, який передбачає освоєння випуску наукомісткої продукції, яку виробляли раніше в індустріально розвинених країнах, на основі використання дешевої робочої сили та частини науково-технічного потенціалу аграрної сфери економіки;
- нарощування, який полягає в тому, що за умови використання власного науково-технічного потенціалу, залучення іноземних учених, об'єднання досягнень фундаментальної і прикладної науки можна створити нові продукти і технології, які використовуються у виробництві та соціальній сфері [4].

Однією з основних проблем формування інноваційної економіки в Україні є розрив інноваційних процесів між етапами наукових досліджень та реальних нововведень, який обумовлений відсутністю ефективного механізму трансформації наукових знань в інноваційні ідеї, придатні до практичного використання. У подоланні цієї проблеми важливу роль відіграє фінансування забезпечення всіх стадій, накопичення та реалізації знань. Так, в Україні законодавчо витрати на освіту встановлено на рівні не нижче 10 % ВВП, тоді як фактично вони коливаються в межах від 4 % до 5,6 % ВВП, а щодо НДДКР відповідні показники становлять 1,7 % і 1,36 % [6]. При державному фінансуванні науки в межах 0,4 % ВВП, вона може виконувати лише функцію накопичення та передачі знань, сприяти розвитку освіти та культури, але не в змозі грати помітну роль в її економічному житті. Пізнавальна функція науки з визнанням окремих її результатів на світовому рівні стає більш помітною при витратах понад 0,4 %, а дієво впливати на економіку починає при 1,7 % і більше від ВВП [1].

Переведення економіки аграрного сектору на інноваційну модель розвитку потребує здійснення комплексу заходів, спрямованих на приведення системи державного управління у модель економічного зростання. У зв'язку з цим основні заходи мають бути націлені на:

- зосередження в одному державному органі управління інноваційним процесом, у тому числі системою науково-технічної інформації, а також інноваційною діяльністю технологічних парків, який має скоординувати дії всіх органів виконавчої влади щодо здійснення державної політики в аграрному секторі, визначення необхідних для цього фінансових, матеріальних, інформаційних та інших ресурсів;

- удосконалення механізмів інвестиційної політики в аграрному секторі, спрямування державних коштів на перспективні наукові дослідження та інновації з можливостями самоокупності у короткі строки;

- формування інфраструктури інноваційного розвитку з ефективним інституціональним забезпеченням інноваційних процесів шляхом сприяння створенню структур (наукових, технологічних парків), найбільш ефективних з точки зору продукування та впровадження інновацій;

- створення механізмів державного стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання в аграрному секторі, а також застосування різного роду запобіжних заходів щодо випуску застарілої продукції та використання неефективних ресурсо- й енергоємних та екологічно небезпечних технологій;

- удосконалення правової бази для розвитку інноваційно-інвестиційних процесів у аграрному секторі, створення реально діючих механізмів, які забезпечать суворе дотримання законодавства, усунення неузгодженості законів України, приведення у відповідність до законів підзаконних актів органів державної влади;

- поширення міжнародного інноваційного співробітництва, стимулювання участі суб'єктів науково-технічної та інноваційної діяльності у міжнародній кооперації, інтеграції України в науково-технічний та інноваційний простори країн Європи, СНД та інше.

У зв'язку з цим, першочергові дії мають бути направлені на:

- прийняття Верховною Радою України Концепції розвитку національної інноваційно-інвестиційної системи в аграрному секторі;

- забезпечення прискорення процесу розмежування повноважень між центральними органами виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності;

- забезпечення роботи Національної ради з інноваційного розвитку аграрного сектору;

- підготовку обґрунтування, розробку необхідних нормативно-правових актів для створення за участю держави фінансових, фінансово-кредитних та наукових установ з метою інвестування інноваційних проектів, інноваційних сільськогосподарських підприємств та суб'єктів інноваційної інфраструктури, розвитку новітніх технологій і проведення правових та економічних досліджень [2, с.113].

У формуванні конкурентоспроможного аграрного виробництва важливе місце повинна посісти наука, яка потребує структурної перебудови й переорієнтації на розробки, необхідні для аграрного ринку. Чинник, пов'язаний з інтелектуальною складовою виробничого процесу, значною мірою сьогодні впливає на дохідність і конкурентоспроможність підприємств.

За умов розвитку ринкової економіки стратегічним стає завдання аграрної науки та практики щодо ефективної матеріалізації конкурентоспроможних наукових розробок. Тут, зрозуміло, не обійтися без співпраці з владними структурами. Адже йдеться про розв'язання проблеми загальнодержавного значення: створення за допомогою системи консультування й інформаційних послуг умов сприйнятливості агроформувань до освоєння досягнень науки.

Як вважають ряд науковців, нові агроформування, фермерські, особисті селянські господарства, агросервісні підприємства сформували ринковий попит на нові види добрив, нові, засоби боротьби з хворобами й шкідниками рослин і тварин, нове обладнання та конструкторські елементи оновлення техніки для сільського господарства й переробних галузей. І однією з умов успішного інноваційного розвитку країни в цілому та агропромислового комплексу зокрема є створення й державна підтримка різних форм кооперації та інтеграції наукових, виробничих і фінансових організацій та структур.

Про гармонізацію наукового та інноваційного процесів, трансформацію наукової розробки в інноваційну, що в майбутньому зміцнить позицію цього продукту на ринку,

наголошують П. Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк, Л. І. Курило та ін. Наукова установа, займаючись дослідженнями та розробкою замовленого продукту, на етапі виходу на ринок і реалізації продукції через механізм трансферу та бізнес-проекти спирається на експериментальну базу й підприємницьку інфраструктуру, що забезпечує залучення інвестицій, освоєння наукоємної технології та випуск на ринок конкурентоспроможної інноваційної продукції [3].

Значна частина результатів наукових досліджень, віднесених за змістом та значенням до інновацій, поки що залишається не використаною. Це зумовлюється насамперед низьким рівнем платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників, слабкою інформаційною базою про наявний арсенал інноваційної продукції, про умови її використання.

Отже, сформулюємо ряд актуальних концептуальних положень, які доцільно враховувати при розробці стратегії та політики інноваційного розвитку аграрного сектору України:

1. По мірі виснаження енергетичних та інших природних ресурсів, збільшення чисельності населення, загострення конкуренції на агропродовольчому ринку, зростання інших ризиків регулююча роль держави суспільно-економічного життя, в тому числі в інноваційній сфері, має зростати.

2. Якщо проблеми, які відчутно перешкоджають розвитку економіки, тривалий час не долаються існуючими ринковими механізмами, то їх рішення має взяти на себе держава. В Україні однією з таких традиційно є проблема інноваційного розвитку аграрного сектору.

3. Економіка аграрного сектору може бути інноваційною настільки, наскільки система державного управління АПК на рівні підприємств галузі є інноваційно орієнтованою.

4. Для переведення аграрного сектору України на інноваційний шлях розвитку недостатньо лише діючої фінансової, методичної, інформаційної та консультаційної підтримки держави. Необхідно, з одного боку, істотно посилити названі види допомоги, з іншого – розширити напрями діяльності держави у вирішенні проблем інноваційного розвитку галузі.

Важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору України є створення ефективного механізму відпрацювання та просування інновацій в широку виробничу, а також навчальну практику. Розглядаючи можливі варіанти вирішення цієї проблеми, ми дійшли висновку про те, що найбільш доцільними з них є регіональні інноваційні формування. Інноваційні формування покликані створювати умови для підвищення сприйнятливості агропромислового виробництва до науково-технічних, технологічних та організаційно-економічних нововведень. Інноваційні формування за своєю організаційною структурою та призначенням є гнучкими та динамічними технопарковими формуваннями. При досягненні поставлених цілей та завершення виконання договірних зобов'язань деякі з них можуть бути, за бажанням партнерів-засновників, скасовані або переорієнтовані на виконання інших інноваційних завдань.

Література:

1. Вікарчук О. І. Інноваційні процеси економічного розвитку [Електронний ресурс] / О. І. Вікарчук // Електронне наукове фахове видання: зб. наук. праць. – 2008. №4. – С. 108 – 118. – Режим доступу до журн. : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2008-1/Vikarchuk_108.htm.

2. Дацій О. І. Нові інноваційні рішення у сільському господарстві / О. І. Дацій // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 154. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2002. – С. 169 – 174.

3. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: [монографія] / [П. Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк, Л. І. Курило]. – К. : ННЦІАЕ, 2010. – 706 с.

4. Корецький М. Х. Державне регулювання розвитку аграрної сфери економіки України : [монографія] / М. Х. Корецький. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 260 с.

5. Социально – экономическая модель сельского района / [отв. ред. М. И. Долишний]. – К. : Наукова думка, 1997. – 247 с.

6. Федулова Л. Развитие национальной инновационной системы Украины / Л. Федулова, Н. Пашута // Экономика Украины. – 2005. – № 4. – С. 35 – 39.
7. Шпикуляк О. Г. Організаційні форми і методи інноваційної діяльності у розвитку аграрної сфери економіки / О. Г. Шпикуляк, Кулаєць М. М. Інноваційна діяльність в агропромисловому виробництві України / М. М. Кулаєць // Економіка АПК. – 2010. – №6. – С. 113 – 119. В. М. Русан, Л. І. Курило, П. В. Павлик, І. Ю. Розгон // Економіка АПК. – 2010. – №12. – С. 119 – 125.